

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

ODDĚLENÍ RUSKÉHO JAZYKA A LITERATURY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

REŽISÉR ANDREJ TARKOVSKIJ

DIRECTOR ANDREI TARKOVSKY

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Zdeňka Matyušová, Ph. D.

Autor práce: Ruslan Žilenko

Studijní obor: Ruský jazyk pro evropský a mezinárodní obchod

České Budějovice 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Režisér Andrej Tarkovskij“ vypracoval samostatně, pouze s použitím pramenů a informací, jež jsou uvedené v seznamu použité literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to Režisér Andrej Tarkovskij elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s provozováním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

25. 4. 2014

Ruslan Žilenko

.....
podpis diplomanta

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval vedoucí bakalářské práce doc. PaedDr. Zdeňce Matyušové, Ph.D., především za poskytnuté konzultace, trpělivost, ochotu a rady, jež se staly velmi přínosné pro zpracování této práce.

Oddělení ruského jazyka a literatury

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, České Budějovice

Režisér Andrej Tarkovskij

Předmětem mé bakalářské práce je pozoruhodná osoba ruské a světové kinematografie režisér Andrej Arseňjevič Tarkovskij.

Cílem práce je přiblížení režiséra českému diváku.

V první části bakalářské práce se zabýváme stěžejními momenty života tohoto skvostného režiséra, procházíme jeho život a v druhé části práce se zabýváme jeho filmy.

Vedoucí bakalářské práce: doc. PaedDr. Zdeňka Matyušová, Ph.D.

Department of Russian language and literature

Pedagogical Faculty, University of South Bohemia, České Budějovice

Director Andrei Tarkovsky

The subject of my thesis is notable person of Russian and world cinema director Andrei Tarkovsky.

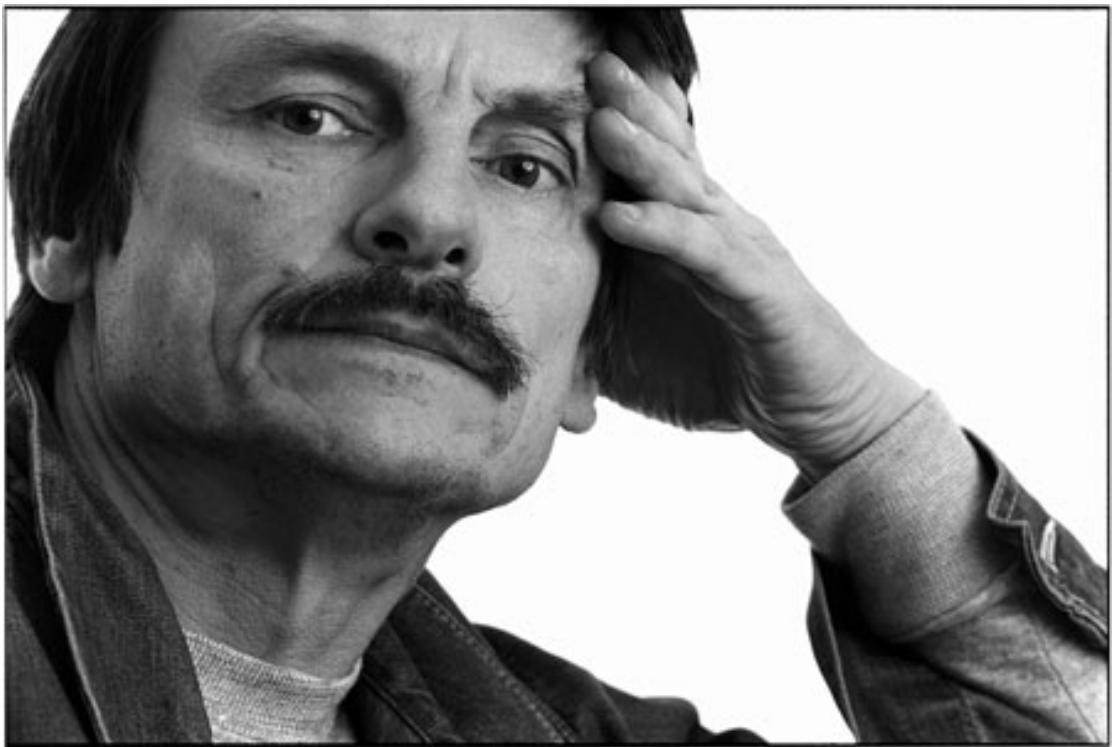
The aim of this work is to approach the director to Czech audiences.

In the first part of the thesis dealing with the key moments life of this precious director, going through his life and in the second part I deal with his movies.

Leading of thesis: doc. PaedDr. Zdeňka Matyušová, Ph.D.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Biografie Andreje Tarkovského.....	10
2.1 Dětství a první krůčky ke slávě.....	10
2.2 Studium kinematografie.....	11
2.3 Postup režiséra.....	12
2.4 Poslední roky života.....	13
3. Vybrané filmy.....	15
3.1 Ivanovo dětství (1962).....	15
3.2 Andrej Rublev (1966).....	18
3.3 Solaris (1972).....	21
3.4 Zrcadlo (1974).....	24
3.5 Stalker (1979).....	29
3.6 Nostalgie (1983).....	31
3.7 Oběť (1986).....	33
4. Závěr.....	36
5. Резюме.....	38
6. Seznam použité literatury.....	40
7. Dokumentární přílohy.....	42

„Film je neproniknutelné tajemství, stejně jako každá jiná oblast umění.“

(Andrej Tarkovskij)

1 Úvod

Film je takzvané scénické umění. Umělecké dílo kina. Prostředek, jak vyslovit a vyřešit jistou ideji, která představuje masu rozdílných námětů. Film je způsob jak sblížit společnost...

Od útlého mládí mě zajímaly filmy a kinematografie a obzvlášť ta ruská, jelikož k ní mám velice blízko z národnostních důvodů, proto volba mé bakalářské práce směřovala k pozoruhodné osobnosti ruského a vlastně celosvětového filmového umění Andreje Tarkovského (*4. 4. 1932 - †29. 12. 1986).

Z důvodů obsáhlosti tohoto tématu a omezenému rozsahu se budu snažit postihnout stěžejní momenty ze života. V bakalářské práci bych chtěl zachytit jeho životní milníky, tvorbu a jeho nejlepší filmy (podle mého uvážení).

Součástí bakalářské práce budou i dobové snímky, fotografie, archivní materiály, vhodné obrazové přílohy a co nejúplnější bibliografie.

Za cíl bych stanovil přiblížení této pozoruhodné osoby českému diváku, protože si to určitě zaslouží. Andrej Tarkovskij byl mistrem ve svém oboru, jak v následujících řádcích a stránkách zjistíme.

Tento režisér, scénárista, herec se stal jednou z nejznámějších ruských osobností ve světě, i když měl velice trnitou cestu ke slávě. Rodina (přísná výchova matky a otcova poezie), komunistický režim, válka, tvůrci evropských filmů Luis Buñuel, Ingmar Bergman, Federico Fellini, profesor VGIK (Všeruský státní institut kinematografie S. A. Gerasimova) Michail Romm, všechny tyto faktory ovlivnily Andreje Arseňjeviče v jeho tvorbě.

Ve své kariéře zaznamenal sedm filmařských snímků, které byly ojedinělé. Těchto sedm filmů uzavírá jeho životní cyklus a promítá části jeho života. Má to začátek, má to svůj vrchol. Pomoci filmu se snažil vyjádřit své pocity. Točil film podle vlastního scénáře, jedinečným způsobem, a to tak, že vymýšlel bezdějové scény. Takovýmto způsobem nikdo v této době netočil a kvůli tomu měl spory s ostatními. Důsledkem sporů, odmítavého postoje

komunistického režimu a potřeby seberealizace, emigroval do Itálie, přestože svou zemi miloval.

Byl to ojedinělý člověk své generace, výjimečný, nadčasový. Takový, který se nerodí každý den. Moje slova potvrzuje i švédský filmový i divadelní režisér, spisovatel či dramatik Ingmar Bergman: „*Našel se člověk, který uměl vyjádřit to, co jsem vždycky chtěl a co se mi nedařilo. To vzbuzovalo naději a inspirovalo. Tarkovskij je největší mistr filmu, tvůrce nového organického filmového jazyka, v němž před námi život stojí jako v zrcadle, jako ve snu.*“¹

¹ <http://www.csfd.cz/film/228103-vzpominky-na-andreje-tarkovskeho/>

2. Biografie

Zdroj:
listar.cz/2006/andrej_tarkovsky:20060920.htm

4. duben 1932 byl nesmazatelným mezníkem v ruské kinematografii, poněvadž v tento den se narodil Andrej Arseňjevič Tarkovskij v obci zvané Zavražije, která se nachází v Ivanovské oblasti (село Завражье, Юрьеvecкий район, Ивановская Промышленная область, нынешняя Костромская область). Andrej měl velké

předpoklady, prosadit se do umělecké společnosti, díky svému otci Arseniji Tarkovskému, který byl významným sovětským básníkem. Byl motivován svými rodiči, především svojí matkou Marií Ivanovnou Višňakovou, u které zůstal po rozvodu rodičů (ve 3 letech). Jeho otec v roce 1941 dobrovolně narukoval na frontu, kde záhy v boji přišel o nohu. Andrej měl velice těžký život, stýskalo se mu po svém otci, ale vše co získal a dokázal v oblasti režii, za to vše je vděčný své milující matce.

2.1 Dětství a první krůčky ke slávě

Andrej strávil dětství se svou matkou a sestrou v Moskvě, kromě let 1941-1943 kdy zuřila 2. světová válka, to přebývali v Jurjevci (Юрьеvec) u svých prarodičů. Měl přísnou výchovu, díky které se vypracoval v jednoho z nejznámějších ruských režisérů. Roku 1939 nastoupil na moskevskou základní školu № 554. Kvůli druhé světové válce musel přerušit studium, na které se vrátil v roce 1943. Jeho spolužákem byl Andrej Vozněsenski², který se stal v budoucnu významným básníkem, též prozaikem a také se zabýval

² Andrej Vozněsenski² (* 12. 5. 1933 - † 1. 6. 2010) – ruský lyrický básník. Narozen v rodině vědeckého pracovníka. Studoval architekturu, po studiu se věnoval umělecké tvorbě. Podílel se na architektonických projektech, vytvářel vitráže, pracoval pro divadlo a kromě toho psal básně. Hodně cestoval, zejména po Evropě a Americe. Zabýval se záchranou uměleckých památek a ekologickou problematikou. Nejznámější díla: Mistři (1959) poema, Parabola (1960), Mozaika (1960), Trojúhelníková hruška (1962), Achillovo srdce (1966), Stín zvuku (1970), Mistr vitráže (1976), Hrob (1980)
(Zdroj:www.spisovatele.cz)

architekturou. Ve škole ho moc nezajímaly humanitní a přírodní vědy, dával přednost uměleckým oborům, především literatuře. Od sedmi let navštěvoval okresní hudební školu, kde se učil hrát na klavír. V sedmé třídě nastoupil na uměleckou školu, kde se věnoval rýsování. V letech 1951-1952 se učil na arabském oddělení Moskevského institutu. Tohoto studia avšak zanechal, po nehodě na tělesné výchově (otřes mozku). Dále se zabýval geologií, i díky své matce, která mu zařídila práci v geologickém ústavu na Sibiři. S expedicí vyrazil na rok, kde procestoval celou Sibiř. Na toto období Andrej vzpomínal, jako na jedno z nejlepších období v jeho životě. V té době mu bylo 20 let.

2.2 Studium kinematografie

Po návratu z geologické expedice roku 1954 nastupuje na Všeruský státní institut kinematografie S. A. Gerasimova (VGIK). Byl přijat na režisérské oddělení, které vedl Michail Romm. Příjímací komise ho, spolu s dalším v budoucnu významným režisérem, hercem, spisovatelem Vasilijem Makarovičem Šukšinem³, nedoporučila. Výběr tohoto oboru byl spíše náhodným, než uvědomělým (přiznal později). Jeho první dílo byl krátkometrážní film *Zabijáci* (Убийцы), které natočil společně s Marií Bejkou a Alexandrem Gordonem na podzim roku 1956 jako ročníkovou práci. Tento krátkometrážní film přijal profesor Romm velice kladně. Film zcela kopíruje literární předlohu (*The Killers*), od Ernesta Hemingwaye.

O rok později se oženil s o 7 let mladší spolužačkou Irmou Antonovnou Rauš, do které byl od počátku studia zahleděný. Když jednou rozmlouval se svojí matkou, tak se zmínil, že jí je velice podobná. Marie Ivanovna na to žertem odpověděla: „Do Tarkovských je těžké se nezamilovat, ale brát si je je riskantní“. Jak Irma, tak i Andrej v té době byli velice šťastní. Splnil se jim sen.

³Vasilij Šukšin (* 25. 7. 1929 – † 2. 10. 1974) – ruský prozaik, dramatik, esejista, filmový herec, režisér a scenárista. Těžištěm jeho tvorby jsou psychologické povídky z vesnického prostředí, pozoruhodné povahokresebnými studii, žertovnou anekdotou nebo vtipnou satirou. Hrdinové jsou nenápadní lidé, pro jejichž slabosti a často nelehký osud měl autor vlídné a citlivé pochopení. Filmografie 1. režie: *Červená kalina* (1973), *Třesky plesky* (1972), *Podivíni* (1969), *Znám jednoho chlapíka* (1964). 2. herec: *Bojovali za vlast* (1975), *Prosím o slovo* (1975), *Třesky plesky* (1972), *Komisařka* (1967) (Zdroj: www.csfd.cz)

Dalším školním projektem byl film, Dnes se nikam nejede (Сегодня увольнения не будет, 1957). Inspirací bral od tvůrců evropských filmů např. Luis Buñuel, Ingmar Bergman, Federico Fellini a další. S filmovou tvorbou i se vším okolo mu pomáhal profesor Michail Romm⁴.

Ve třetím ročníku seznamuje se s Alexandrem Končalovským. Tento budoucí významný režisér v té době student prvního ročníku, projevuje mimořádné schopnosti, ba co víc má podobný pohled na natáčení filmu jako Tarkovskij. V roce 1960 spolu napsali scénář na další krátkometrážní film Válec a housle (Каток и скрипка), dokonce tento scénář prodali Mosfilmu. Michail Romm dává svolení k natočení tohoto krátkometrážního filmu v rámci diplomové práce, a tak stejného roku zakončuje studium na VGIKu.

2.3 Postup režiséra

Po ukončení studia se vrhl na natáčení svého prvního celovečerního filmu Ivanovo dětství (Иваново детство) podle povídky Vladimíra Bogomolova Ivan. Přitom první myšlenky směřovaly na natočení filmu Andreje Rubleva (Андрей Рублев), ale kvůli náročnosti a nesepsanému scénáři to odložil. Rok 1962 byl pro Tarkovského významným taky i v rodinném životě. 30. září se narodil první syn, kterého s manželkou Irmou Raušovou-Tarkovskou pojmenovali po dědovi Arsenij. Po úspěšném přijetí kritiků a obecně filmu Ivanovo dětství, začal pracovat nad scénářem ve spolupráci s A. Michalkovym a Končalovským na svém druhém filmu Andrej Rublev. Zde se seznámil s Larisou Jegorkinou, která pracovala jako asistentka režie. Byla neobyčejně krásná, a tak se jí podařilo doslova omotat si Andreje. Vzápětí se Tarkovskij rozchází s Irmou, tenhle fakt vyvolává jak u matky Marii, sestry Mariny, bývalé spolužačky Marii Bejkou (rodinná přítelkyně, Irma

⁴ Michail Iljič Romm (* 24. 1. 1901 - † 1. 11. 1971) - se narodil v roce 1901 v Irkutsku. K filmu se dostal až počátkem třicátých let. Původně měl docela jiné zájmy a cíle. Nejvíce ho zajímala technika, ovšem překládal i francouzské klasiky a měl i zájem o umění - o sochařství, ale i o literaturu a divadlo. K divadlu přicházel jako nadšený ochotník a bylo jen otázkou času, kdy ho začne přitahovat i filmové řemeslo. Nejprve se zdálo, že jeho přístup k filmu bude ryze literární, že se stane scénaristou, ale počátek třicátých let rozhodl definitivně o jeho osudu. Tehdy se stal asistentem u režiséra Alexandra Mačereta. Jako mnoho dalších sovětských režisérů, byl také pedagogem na VGIKu. K jeho žákům patřili například Čuchraj, Tarkovskij nebo umělecká dvojice - Danělija a Talankin. Začátkem listopadu 1971 přišla z Moskvy zpráva, že Michail Iljič Romm zemřel (Zdroj:www.csfd.cz)

uvedla, že jí je jako sestra) značnou nelibost. Irma totiž byla velice oblíbená v rodině Tarkovských. Rozvádí se s ní, ale až v červnu 1970, kdy už čeká dítě s Larisou. Nakonec 7. srpna se rodí malý Andrej. Mezitím už pracuje na scénářích filmu Zrcadlo (Зеркало) a Solaris (Солярис). Prvně jmenovaný film se původně měl jmenovat úplně jinak. Zpočátku – Přiznání, poté Bílý den, následně Bílý bílý den, až nakonec Zrcadlo.

2.4 Poslední roky života

V roce 1980 byl Tarkovskému udělen titul Národního umělce. Ve stejném roce odjíždí do Itálie, kde začíná pracovat nad filmem Nostalgie (Ностальгия). Během toho ještě stihá natočit dokumentární film Tempo di viaggio (Čas cesty). Konec života tráví Andrej Tarkovskij v Itálii, stýská se mu po domovu, ale nemůže se vrátit. Nemůže se přenést přes všechny urážky, výsměchy, co ho doprovázely v Goskině, a tak neúnavně pracuje dál a daří se mu to. Roku 1983 totiž přichází do kin film Nostalgie a hned slaví úspěch, je totiž nominovaný na Zlatou palmu v Cannes. Sice nevyhraje hlavní kategorii, ale i tak odnáší si cenu FIPRESCI. O rok později od Sovětské vlády nedostává svolení zůstat na Západě, a tak jako kdyby cítil, že mu nezbývá moc času na natočení dalšího filmu, poněvadž v Sovětském svazu by to šlo velmi těžko, tak sděluje na konferenci, že už se zpět nevrátí. Následně zažívá kapitalistický režim, kde musí shánět peníze na natáčení filmu, jelikož na Západě se pyšní velkým jménem, tak to nemá moc složité, a tak v roce 1986 vzniká poslední Tarkovského film Oběť.

V roce 1986, ve Francii, umřel na rakovinu, kterou trpěl již rok. Je pochovaný na ruském hřbitově v Saint Genevieve des Bois mezi dalšími jak v dnešním Rusku, tak i celosvětově známými tvářemi (filozof Sergej Bulgakov, nositel Nobelovy ceny za literaturu Ivan Alexejevič Bunin a další). Sám Andrej Tarkovskij se smrti nějak ne-
bál, dokazují to jeho slova „Пугает ли меня смерть? По-моему, смерти вообще не существует. Существует какой-то акт, мучительный, в форме страданий. Когда я думаю о смерти, я думаю о физических страданиях, а не о смерти как таковой. Смерти же, на мой взгляд, просто не существует. Не знаю... Один раз мне приснилось, что я умер, и это было похоже на правду. Я чувствовал такое освобождение, такую легкость невероятную, что, может быть, именно ощущение легкости и свободы и дало мне ощущение, что я умер, то есть

освободился от всех связей с этим миром. Во всяком случае, я не верю в смерть. Существует только страдание и боль, и часто человек путает это — смерть и страдание. Не знаю. Может быть, когда я с этим столкнусь впрямую, мне станет страшно, и я буду рассуждать иначе... Трудно сказать.“⁵

Za celou kariéru režiséra natočil 7 celovečerních filmu. Je velice zajímavé, že toto číslo věděl dopředu, tak jak v jedné seanci, kdy rozmlouval s Borisem Pasternakem o tomto tématu. „Okultizmus někdy znamenal pro Andreje zkratku k onomu světu. Během jedné spiritistické seance vstoupil do kontaktu s Borisem Pasternakem a ten mu oznámil, že natočí sedm filmu. „Jenom?“ řekl Andrej. „Ale dobrých,“ odpověděl Pasternak.“⁶

režijní tvorba

Název filmu	Rok
<i>Zabijáci</i>	1956
<i>Dnes se nikám nejede</i>	1958
<i>Koncentrát</i>	1958
<i>Válec a housle</i>	1960
Ivanovo dětství	1962
Andrej Rublev	1966
Solaris	1972
Zrcadlo	1974
Stalker	1979
Tempo di viaggio (Čas cesty)	1982
Nostalgie	1983
Oběť	1986

Zdroj:vlastní zpracování

⁵ <http://kino-stalker.ru/2010/01/19/andrej-tarkovskij-biografiya/>

⁶ Tarkovskij, A. A.: Krása je symbolem pravdy. Příbram 2001, úvodní stránka.

3. Vybrané filmy

V první řadě diváka zaujme na Tarkovského filmech především veliká obrazovost. Můžeme vidět dlouhé, téměř nehybné záběry nepřerušené stříhem. Lze říci, že to jsou spíše fotografie, které jsou seskládané, jako puzzle co do sebe dokonale zapadají. Téměř vždy, v Tarkovského filmech, první záběry jsou směřovány na přírodu (např. Solaris – tekoucí voda s vodními rostlinami, Zrcadlo – sedící matka hledící na pole atd.)

Dlouhé, nepřerušované scény, příroda a její zvuky (tekoucí, kapající voda, vanoucí vítr) to jsou prvky Tarkovského filmu. Neobvyklé pojetí filmu jak v dané době, tak i v globálním měřítku. Mnoho expertu soudí, že filmy Andreje Arseňjeviče obsahují různé symboly. Země, voda, vzduch, oheň, všechny tyto živly se vyskytují v režisérových filmech, a tak není pochyb, že tím je Andrej Tarkovskij jedinečný. Tarkovskij svým prvkům nepřisuzoval žádnou symbolickou úlohu. Filmy vyznívají záhadně a nejsou pro každého. Jsou velmi specifické, možná to bude neobvyklým pojetím režiséra, které bylo nezvyklé pro ruskou kinematografii.

Co se týče doby, kdy Andrej Tarkovskij studoval onu filmovou vědu, tak v podstatě měl „štěstí“, protože v této době (konec 50. let 20. století) Sovětský svaz procházel jak politickým tak i kulturním „táním“. Je těžké někde zařadit Andreje Tarkovského, ale kvůli svému novátorství, můžeme prohlásit, že patří k takzvané ruské nové vlně, která začátkem 60. let 20. století velmi ovlivňovala tvorbu Sovětské kinematografie.

3.1 Ivanovo dětství (Иваново детство, 1962)

Hrají: Nikolaj Burlajev, Valentin Ivanovič Zubkov, Jevgenij Žarikov, Irma Raušová, Nikolaj Griňko, Andrej Končalovskij, Valentina Maljavinová, Dmitrij Miljutěnko...

Obrázek Ivanovo dětství:
Zdroj: film.osobnosti.cz/ivanovo-detstvi-135054

Když v roce 1962 Michajl Romm uvedl tento snímek, tak o něm v březnu Filmařskému svazu

prohlásil: „...*příklad opravdu nového současného filmového jazyka a pobídl publikum k zapamatování jména Tarkovský.*“⁷ „*Ohromené publikum našlo nový oslnivý film jako objev poetické kinematografie, objevili osobitou práci s kamerou, destrukci tradiční narativní následnosti, kreativní využití dokumentární stopáže, a mísení snu s realitou.*“⁸ Pokrokový styl natáčení hlavně změna tématu filmu. Netočí žádný film, kde kráva Máša překračuje limity v dojení mléka, netočí žádný banální problémy, neoslavuje národního hrdinu, vlast či dělníka, jako filmy, co se točily v dané době. Teď Tarkovského snímky přináší něco nového. Kritizuje válku, její absurdnost. Kvůli válce přichází malý chlapec o dětství a nakonec taky i umírá. Adaptace povídky Vladimíra Bogomolova – Ivan. Vladimír Bogomolov spolupracuje s Andrejem Tarkovským a Michaiem Papavým na scénáři. Rozmanité záběry kamery, postupné přecházení obrazu reality do snu a obráceně.

Úvodní scéna filmu je Ivanovo sen. Ivan stojí u stromu a jeho tvář je zachycena na kameru skrz pavučinu. Poté se rozkukává po okolí. Je léto, je šťastný, že si může hrát v tak krásné přírodě. Následně běží za matkou, která nese vodu. Oba se usmívají, rázem sen končí kvůli výstřelu v reálu.

Ivan ve snových fragmentech filmu vypadá, jako bezstarostné dítě, má dokonale čistou pleť, světlé vlasy, velmi se liší od reality, kde je Ivan špinavý, unavený (což dokazují kruhy pod očima) a i prostředí vypadá ponuře, temně, kdežto ve snu svítí slunce a je jasno. Hlavní hrdina asi dvanáctiletý chlapec vystupuje jako jakási spojka Rudé armády, nepozorovaně špehuje nacistické oddíly a zapamatovává jejich počty. Je využíván hlavně kvůli svému vzrůstu, jelikož se může nenápadně vplížit k nepříteli. Malý špeh přišel ve válce o celou svou rodinu a i proto pomáhá, jak nejlépe umí. Po splnění úkolu, je plukovníkem Grjaznovym poslán na Suvorovskou vojenskou školu, to nemůže vystát. Malý Ivan chce nadále pokračovat ve své vojenské práci špeha. Ivan, ale přesvědčí velitele, že uteče, a tak zůstává na velitelství s plukovníkem. Zbaven dětství si přece jenom hraje, i když asi jedinou hru, kterou dokonale zná, a to být vojákem. Následně společně s kapitánem Cholinym a nadporučíkem Galjcevim se vydávají na další špionážní výpravu. Ivan se ale bohužel nevrátí, a tak kapitán s nadporučíkem se vrací sami.

Válka končí. Nacistické Německo je poraženo. Během prohledávání spisu nadporučík náhodou najde složku Ivana, který byl popraven s dalšími ruskými zajat-

⁷ Goulding, D. J.: Pět filmařů. Tarkovskij, Forman, Polański, Szabo, Makavejev. Indiana 1994, s. 5.

⁸ Tamtéž s. 6.

ci. Závěrečnou scénou je sen Ivana, který je konečně se svojí matkou a sestrou a konečně nalézá dětský klid a radovánky s ostatními dětmi.

Typická kamera a prolínání obrazu reality a snu, specifické zvuky, především vody, a to jak ve snu Ivana, tak i v jeho realitě. Ivanovo dětství je film, který nám divákům zobrazuje strašlivé obrazy války, pohledem malého Ivana, což vyvolává ze snímku ještě více emocí.

Už v prvním celovečerním snímku Andreje Tarkovského lze rozpoznat jeho charakteristické rysy. Specifická kamera, jež zachytává obrazy hlavního hrdiny v netradiční poloze. Například natáčení Ivana z rozpadlého domu, nebo již zmíněná scéna ve snu, kdy Ivana zabírá kamera přes pavučinu. Dětský hrdina vystupuje jako dospělý muž, je psychicky odolný. Ne nadarmo se říká o této generaci, že je ztracená, hlavně kvůli krutým zážitkům co jim připravil život a tato válka. Grafické dílo Albrechta Dürera a hlavně obrazy pojednávající o Čtyřech jezdcích Apokalypsy, které jsou zasazeny do tohoto snímku jako obdoba k probíhající válce. Sam Ivan hledí na dané obrazy s odporem, vidí totiž v nich podobnost s nacisty .

První Tarkovského film, co slavil mezinárodní úspěch, v roce 1962 získal cenu Zlatého Lva na MFF v Benátkách, a od sovětské vlády dostal dvoupokojový byt. Expertka na Tarkovského filmy Nataša Synessionová vyslovila se k tomuto filmu se slovy: „*Je to mladý Tarkovskij, procvičující si svaly na svůj velký skok, kterým byl Andrej Rublev.*“⁹

Vedením a filmovými funkcionáři ohodnocen jako pacifistický film, film se záporným znamením. Sam Tarkovskij se zmiňoval, že při svém prvním filmu nevěděl, co to je režie. Postupoval zcela intuitivně. Po jeho natočení si uvědomil, že filmem se da cosi říci.

„*Ceny: Zlatý Lev na MFF v Benátkách (1962, společně s Rodinnou kronikou Valeria Zurliniho), Cena Golden Gate za režii na VI. MFF v San Franciscu (1962), Hlavní cena Palenkova hlava na MFF v Acapulcu (1962), Cena Klubu filmových kritiků za nejlepší film, Varšava (1963), Cena Čerovo kopýtka za nejlepší zahraniční film, Lublin (1963), Cena americké kritiky Stříbrný vavřík v New Yorku (1963), Cena Národní výstavy v Dillí (1963)*“¹⁰.

⁹ Beumers, B.: The cinema of Russia and the former Soviet Union. London 2007, s. 117

¹⁰ www.nostalghia.cz/webs/andrej/filmy

3.2 Andrej Rublev (Андрей Рублев, 1966)

Obrázek Andrej Rublev:

Zdroj: filmmisery.com/quick-takes-10-08-12-side-by-side-the-snowtown-murders-andrei-rublev/

Hrají: Anatolij Solonicyn,
Nikolaj Griňko, Bolot
Bejšenalijev, Irma Raušová,
Nikolaj Burljajev, Jurij Nikulin,
Rolan Bykov, Dmitrij Orlovskij,
Michail Kononov

„Pro nás je Rublevův příběh ve skutečnosti příběhem „naučeného“ či osvojeného přístupu, který shoří v atmosféře živoucí reality, aby posléze znovu povstal z popela jako čerstvá a nově objevená pravda.“¹¹ (Robert Bird)

Film byl natočen v roce 1966, původní název je Utrpení podle Andreje. Snímek zobrazuje životní cestu snad nejvýznamnějšího ruského ikonopisce, který žil v 14.-15. století. Podle odborníku je to nejruštější film ze všech (podle mnoha znaku: Ikony, kostelní zvon, náboženství...) a podle většiny je i Andreje Tarkovského nejlepším filmem. Zajímavostí je určitě také to, že původní verze byla mnohem delší, a tak Goskino nechalo sestříhat Tarkovského film přibližně o 20 minut. Během natáčení filmu se setkává se svojí budoucí ženou Larisou, která pracovala asistentkou režie, poté co Irma zjistila o tomto vztahu, rozchází se s Andrejem. Je až s podivem, že během celého filmu Andrej Rublev nenamaluje žádnou ikonu. Snímek jako i další tvorba je specifický, geniální a nadčasová, ale jako věřící člověk, Tarkovskij v tomto žánru našel samotného sebe.

V předmluvě se objevuje výstřední vesničan, který zvládne díky jednoduchému horkovzdušnému balónu, který se skládá z různých látek, vzlétnout do vzduchu, přistání, ale nezvládne a zahyne při něm. První epizodou byl Šašek. Putující tři mniši, Danilo, Kirill a Andrej Rublev se dostávají do vesnice, kde baví šašek svými šprýmy okolí, a také si utahuje z příchozích mnichů. Posléze je šašek odveden zbrojnoši. Jejich cesta směřuje dále do Moskvy. Další epizodou je Theofan Grek. Věhlasný

¹¹ <http://hodinasurrael.wordpress.com/2012/05/03/robert-bird-andrej-rublev/>

ikonopisec zde nabízí práci pomocníka Kirillovi, jelikož je rád středem pozornosti, souhlasí pod podmínkou, nabídky této práce před ostatními mnichy. Andreji Rublevovi přichází dopis od velkého knížete, se zprávou o vymalování nového chrámu. Andrej byl z nabídky potěšen, ale jeho společník tuto práci odmítl a tím ho velice zklamal, protože nevěděl, zdali tuto práci zvládne sám. Kirill je posléze vyloučen z církve, kvůli obvinění ostatních mnichů z prodejnosti.

Andrejovo utrpení je následující epizodou, kde Andrej vytýká Fomovi, který mu vypomáhá, z ledabylosti. V další scéně se Rublev dohaduje s Theofanem Grekem o lidské obětavosti. Hlavní hrdina je optimistický a věří v schopnost oběti, na rozdíl od Grekova, který je spíše pesimistický. Každý má jiný názor.

Dále může divák vidět epizodu Svátek. Andrej v ní pokračuje na cestě do Moskvy i se svými společníky. U řeky se rozhodnou utábořit a odpočinout. Poté je záběr na Andreje, který sleduje místní pohanské oslavy jara, ale je přistižen vesničany, kteří ho přivázali ve stodole ke sloupu. Po nějaké době je osvobozen místní dívkou Marfou, která s ním diskutuje o filozofické otázce, jakou podstatu má hřích? Brzy při rozbřesku sleduje Rublev se svou družinou pronásledování skupiny vesničanů vojáky a mnichy. V této skupině se nachází i Rublevova záchránkyně Marfa.

Poslední soud. Na závěr prvního dílu vidíme, jak Andrej váhá s verdiktem ohledně prací nad malbou v novém chrámě Posledního soudu. Jelikož práce nejde podle plánu, tak je biskup rozhořčen. Následně se Andrej pohádá s Danilou, Foma je opouští. Kníže dal pokyn k potrestání několika kameníků v podobě oslepení, kteří pracovali na tom samém chrámu, protože chtěli odejít do Zvenigorodu, kde jim nabídli lepší podmínky ohledně platu a kvalitnějšího materiálu. Andrej byl tímto činem rozčilen a na tom končí první díl.

Druhý díl. Nájezd. Na začátku druhého dílu můžeme vidět tatarské vojsko, které má namířeno do Vladimíra a Malý kníže spolupracuje s jejich velitelem. Hromadné vojsko společně vyplní Vladimír, kterému vládnul Velký kníže. Andrej je ukrytý s hrstkou zbylých přeživších v chrámu. Poté tatarské vojsko vpadlo do chrámu, když zničili vrata, začali rabovat a znásilňovat ženy. Rublev se zde zachová jako pravý hrdina, zachraňuje dívku, kterou se pokusil nájezdník znásilnit a zabít ho. Následně po vydrancování chrámu se Andrejovi zjevil Theofan Grek, se kterým rozmlouvá o

hříchu, který spáchal, a tak si vezme předsevzetí, že už nebude malířem. Jako trest za zabití se rozhodnul dodržovat sedm let mlčenlivost a při tom se ujme šílené ženy, kterou zachránil.

Epizoda Mlčení není z hlediska perspektivy pro diváka tolik atraktivní, protože v ní hlavní hrdina Andrej dodržuje svůj slib mlčenlivosti. Do snímku je promítnut návrat zdrceného mnicha Kirilla. Po přijetí vypráví o zdevastované zemi, moru a hladu. Kirill se kaje ze svých hříchů. Do kláštera přijíždí horda Tatarů, kteří odvázejí dívku, kterou Andrej zachránil. Snaží se jí to rozmluvit, ale ona přesto dobrovolně s nimi odjíždí.

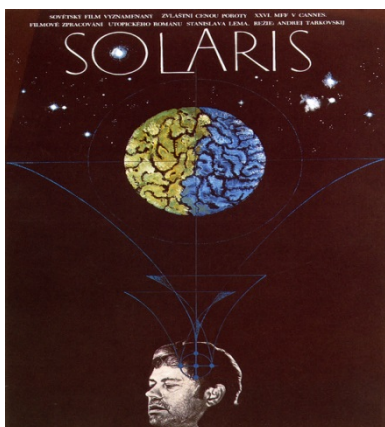
Zvon. V poslední epizodě město Vladimír prochází rekonstrukcí a i proto se hledá nový zvonař, který by byl schopen vyrobit nový zvon. Jelikož po drancování nezbyl nikdo, kromě jednoho malého chlapce Borise, který znal postup při výrobě zvonu, a proto se stal vedoucím veškerých prací ohledně zvonu, a to i přes jeho nízký věk. Andrej Rublev vystupuje zde ve své typické roli, kdy pozoruje zapálení Borise do práce. V dalších momentech Kirill se vyslovuje k Andreji a sděluje mu, že žárlil na něj a byl to on, kdo nechal zavřít šaška. Přesvědčuje ho, aby se vrátil ke své profesi ikonopisce, protože měl velké nadání k této práci. Chystal křest nového zvonu ve Vladimíru, ten pak byl zavěšen na lešení a obyvatelé města ho mohli poprvé uslyšet. Lidé se radují z této události, pouze Boris tyto pocity nesdílí a naopak vzlyká, a přitom se svěřuje Andrejovi, že si vše vymyslel a nezná ono tajemství výroby zvonů. Andrej v roli utěšovatele Borisovi nabízí, aby spolu pracovali, při tom Andrej bude malovat ikony a Boris vyrábět zvony.

Epilog. Jako dovětek jsou zobrazeny detailně části ikon, Rublevova trojice. V pozadí hřmí a následně je vidět i padající déšť, který se snáší nad stádem koní. Sám Tarkovskij se vyslovil k závěru filmu s těmito slovy: „Chtěl jsem se vrátit k symbolům života, poněvadž pro mne kůň symbolizuje život. Je to podvědomá, čistě subjektivní koncepce, ale když vidím koně, mám dojem, že vidím před sebou sám život, protože kůň je zároveň velmi krásný, důvěrně známý a příznačný, typický pro ruský život... tím, že jsme snímali v posledních záběrech koně, chtěli jsme zdůraznit, že zdroj všeho Rublevova umění byl sám život.“¹²

¹² <http://nostalghia.cz/webs/andrej/clanky/020813.php>

„Ceny: Cena FIPRESCI na MFF v Cannes (1968), Cena Asociace francouzských filmových kritiků (1968), Zvláštní cena poroty a Cena Mezinárodního evangelického centra na MFF v Cannes (1972), Křišťálová hvězda Filmové akademie za nejlepší ženskou roli Irmě Raušové - Tarkovské (1972), Velká cena na MFF v Azolu, Itálie (1973), První cena za nejlepší film, Druhá cena poroty diváků a Cena Svazu filmařů na festivalu Festival festivalů v Bělehradě (1973), Cena časopisu Film za nejlepší zahraniční film (1973), Helsinky - Cena za nejlepší film roku (1973), Diplom Statfordského festivalu (1973)“¹³.

3.3 Solaris (Солярис, 1972)

Obrázek Solaris

Zdroj:<http://dinca.org/wp-content/uploads/2010/08/andrei-tarkovsky-solaris-poster.jpg>

Hrají: Natalie Bondarčuková (Harey), Donatas Banionis (Kris Kelvin), Juri Jaarvet (Snaut), Anatolij Solonicyn (Sartorius), Vladislav Dvoržeckij (Berton), Nikolaj Griňko (otec), Sos Sarkisjan (Gibarjan), Olga Barnetová (matka)

V roce 1972 natočil Andrej Tarkovskij film podle sci-fi románu Stanislava Lema Solaris. Tarkovskij, který si zvolil k adaptaci kultovní román. Byla to jakási odpověď Sovětského svazu na natočení Kubrickovo 2001 Vesmírné odysey. Vznikl specifický a hodně netradičně pojatý sci-fi film. Spíš filosofie, než

akce. Andrej Tarkovskij na scénáři spolupracoval s Fridrichem Gorenštejnem a jejich scénář se od Lemovy předlohy liší. Po natočení filmu Stanislav Lem vytknul své nelibosti k jeho natáčení, poněvadž element sci-fi, který je hlavní složkou Lemovy povídky, tak tady jaksí zaniká. Sám režisér upřednostňoval psychiku a osobní pocity Krise (hlavní hrdina).

Děj začíná na planetě Zemi. Nebyl by to Andrej Tarkovskij, kdyby úvodní scéna nezobrazovala přírodu. Tekoucí voda, vodní rostliny, ptačí zpěv, všechno jsou to nedílné součástky úvodní scény. Poté obraz plyně přechází na hlavního hrdinu

¹³ www.nostalghia.cz/webs/andrej/filmy/rublev/index.php

Krise Kelvina, který se prochází tímto půvabným prostředím. Kris je uznávaným specialistou v oboru psychologie a před ním stojí úkol prošetřit zvláštní události, které se odehrávají na vesmírné stanici, co zkoumá planetu Solaris, kterou obíhá. Jak už bylo zmíněno, film začíná na planetě Zemi u domu Krisových rodičů. Zde studuje materiály a připravuje se na odlet. Z materiálu se dozvídá o záhadných jevech, které se odehrávají na dané stanici. Po přistání na vesmírné stanici, se Kris snaží ji prozkoumat. Zdá se, že zde nikdo není, jen chaos, jelikož věci jsou přeházené a všechno je neupravené. Poté Krise vítají členové posádky, kteří ještě tam zůstali a to vědec dr. Snaut a dr. Sartorius. Přítel Krise, který měl být taky na vesmírné stanici, už není, poněvadž spáchal sebevraždu, ale to mu oba vědci nechtějí říct. Následně se vydává Kris do své kajuty, aby si odpočinul (ulehá ke spánku). Ve snu se mu zjevuje jeho mrtvá žena Hari. Sen je ale natolik reálný, že si Kris uvědomuje, že už to není sen. Záhadně se stal skutečností, a tak vystrašený z této situace se pokusí zbavit Hari, tím, že jí raketou vypraví do kosmu. Jeho počínání je, ale neúspěšné, jelikož Hari se mu znovu zjeví. Poté mu vědci řeknou pravdu, která tkví v Oceáně, který obklopuje planetu Solaris. Přeměňuje totiž ve skutečnost představy a nejcitlivější vzpomínky posádky stanice. Proč se takové věci stávají, nikdo neví, a proto vznikají různé domněnky. Jestli chce posádku Oceán připravit o rozum nebo pomoci jim získat to co jim chybí. Pocity posádky jsou rozporuplné a ani divák neví, proč představy se stávají skutečností a proč se tak náramně podobají svým vzorům ze Země. Před několika lety Hari spáchala sebevraždu a Kris si vyčítá, že nezmohl ji v tom zabránit. Bytostem, které vznikají z představ posádky, říkají dr. Sartorius a dr. Snaut hosté, avšak své zjevené představy ukázat nechtějí. Znovu není znám důvod, pouze domněnky jako stud, obava nebo úděs. Jediný host, kterého zahlídl kromě své Hari, byla jakási dívka, host zemřelého Gibariana.

Kris čím dál tím víc si začne zvykat na oživlou Hari, a znovu se do ní zamiluje. Ona však zjišťuje, že je pouze výtvořem Oceánu a že je jen kopií zemřelé Hari. K tomuto zjištění dochází v knihovně, kde jí to pověděl dr. Sartorius. V místnosti se nachází spousta obrazů, především Brueghelové obrazy, z kterých režisér citoval v Andreji Rublevu nebo Zrcadle a dalších svých filmech. Přitom citace se snaží prolínat se svými vzpomínkami. Následně Kris zůstává s Hari sám a zde přichází scéna, která se vyskytuje v mnohých Tarkovského filmech a to levitující osoba, v tomto případě levituje Kris s Hari. Po zjištění skutečnosti Hari spáchá sebevraždu, ale Oceán ji vzkřísí, a tak hlavní hrdina dochází k závěru, že chce zůstat na vesmírné stanici

s ní a pokračovat v životě tak, jak to bylo kdysi na Zemi. Následující scéna, kdy Kris sní o své matce a přitom blouzní. Po probuzení se dozvídá o Hari, která poprosila pomoc u dr. Sartoria, aby ji pomocí přístroje na zničení těchto hostu Oceánu, nechal zmizet. Kris propadá depresi, a tak dr. Snaut mu radí vrátit se zpátky na Zemi. Tuto radu on poslechne a letí tedy domu.

Poslední záběry ukazují nám, již známe prostředí z úvodu filmu a to okolní přírodu okolo domu otce. Kris se pomalou chůzí přibližuje k domu, následně vychází Krisův otec, když spatří syna. Hlavní hrdina prosí odpuštění na kolenou a kamera se začíná vzdalovat do nebes, až je vidět, že se děj neodehrává na Zemi ale na malém ostrově uprostřed Oceánu Solaris. Na tomto místě film končí.

Snímek je natočen podle kultovního románu Stanislava Lema a vždy budou nalezeny názory o tom, které provedení je lepší, nebo jak má filmová adaptace vypadat, když je tedy natočena podle literární předlohy. Přesto záměr Andreje Tarkovského natočit sci-fi film, přitom oprostít se moderních technologií a zaměřit se na hlavní postavy a jejich psychiku, se určitě podařil. Film Solaris můžeme nazvat uměleckým dílem a to i přesto že mnoho fanoušku knižní verze neuspokojil. Rukopis Andreje Tarkovského je znát na záběrech přírody, jak na začátku filmu (tekoucí voda, vodní rostliny, ptačí štěbetání...), tak i na konci okolí domu Krisova otce. V záběrech tohoto snímku můžeme nalézt spoustu citací umělců. Například obrazy Pietra Brueghele, nebo da Vinciho Ginevra di Benici, která podle slov experta na Tarkovského filmy Roberta Birda byla předlohou pro Krisovo zemřelou ženu Hari¹⁴. Po srovnání s knihou také film je více zaměřen na lidskost a etiku společnosti. Vznikají tak otázky typu: Jsou to lidé nebo pouze dílo Oceánu? Jak to dokázal? Jak přišel k této moci? Je v něm jakási podobnost s moci boha. Jako každý Tarkovského film, tak i Solaris získal mnoho cen, nejvýznamnější z nich byl nominace na Zlatou palmu v Cannes v roce 1972.

„Ceny: Velká zvláštní cena poroty a Cena ekumenické poroty na MFF v Cannes (1972), Cena za nejlepší film roku na festivalu v Londýně (1972), Cena FIPRESCI na MFF v Karlových Varech (1972), Čestný diplom festivalu ve Statfordu (1973), Cena

¹⁴ Bird, R.: Andrei Tarkovsky : elements of cinema. London 2008.

za nejlepší ženskou roli (Natalia Bondarčuková) na XI. MFF v Panamě (1973), nominace na Zlatou palmu na MFF v Cannes (1972).¹⁵

3.4 Zrcadlo (Зеркало, 1974)

Obrázek Zrcadlo:
Zdroj: csfd.cz/film/32356-zrcadlo/

Hrají: Margarita Těrechovová, Oleg Jankovskij, Filip Jankovskij, Ignat Danilcev, Nikolaj Griňko, Alla Demidovová, Anatolij Solnicyn, Innokentij Smoktunovskij

V roce 1974 vznikl film Zrcadlo, podle scénáře Andreje Tarkovského a částečně Alexandra Mišarina. V roli asistentky režie zde vystupuje již druhá žena Tarkovského Larisa, která mimoto si zahrála ve filmu ve vedlejší roli Naděždy. Ve filmu zazní hudba takových velikánů, jako je Johann Sebastian Bach, Giovanni Battista Pergolesi a Henry Purcell. O hudbu se staral Eduard Artěmjev.

Zrcadlo je silně osobní výpověď a vzpomínky na dětství. Velmi subjektivní, lyrická, specifická i formou. Jako střípky zrcadla jsou zobrazeny vzpomínky Andreje Tarkovského. 3 časové roviny, prolínání času, zaniká tak racionální a chronologický sled událostí. Podle předpokladu by se hrdinové měli jmenovat podle vlastních jmen, ale není tomu tak. Hlavní hrdina Alexej představuje Andreje Tarkovského. Tuto roli si zahráli Filip Jankovskij (Alexej 5 let) a Ignat Danilcev (Alexej 12 let). Dospělého Alexeje nevidíme, pouze slyšíme jeho hlas. Záměr filmu byl přiblížit vztahy Tarkovského k blízkým jemu osobám a tím vlastně natočit autobiografický film. Tento snímek ale vypovídá o matce. Pozoruhodná žena, která už se nikdy nevdala poté, co její manžel opustil. Scénář byl napsaný pro Irmu Raušovou, která byla Tarkovského 1. manželka, ale v té době už byli od sebe velice odloučení, a tak jí odmítla.

Zrcadlo je svým způsobem pomyslný středobod práce Andreje Tarkovského, protože ostatní natočené režisérovy filmy jsou velice spjaty s tímto snímkem. Dílo

¹⁵ www.nostalghia.cz/webs/andrej/filmy/solaris/index.php

pojednává o autorových intimních vzpomínkách z dětství. V tomto filmu se prolínají tři časové roviny, a kdybychom neznali chronologickou posloupnost režisérovy tvorby, tak zjistíme, že ve všech jeho filmech se nachází nějaké střípky z tohoto filmu. Tvůrčí záměr režiséra ve snímku vytvořil mystický obraz uměleckého díla, díky kterému je film velmi mnohoznačný a každý z nás si ho může jinak vykládat.

Úvodní scéna filmu zabírá chlapce, který se snaží zapnout televizi, kde je vysílán nějaký dokumentární snímek o koktajícím chlapci, který je u logopeda-psychiatra a ten se ho snaží pomocí hypnózy a dalších cviků zbavit tohoto problému. Po skončení hypnózy chlapec promlouvá se slovy: „Mohu mluvit“. Tyto slova nejspíš vyjadřují schopnost režiséra mluvit o svých vzpomínkách na otce, matku a celé dětství.

Poté se zobrazují úvodní titulky, na rozdíl od dnešní doby jsou již na začátku filmu a dále následuje již velice známá scéna, kde matka sedí na plotě, kouří cigaretu a hledí na pole, a kamera jí zabírá zezadu. Během této scény můžeme slyšet verše Arsenije Tarkovského, jeho verše jsou použity i v dalších scénách a cituje je dokonce sám autor.

Z krajiny do, které hledí matka přichází muž a zajímá se o cestu do města, zapaluje si cigaretu a přisedá si k matce. Takovou tíhu už plot nevydrží a oba pod praskajícím dřevem padají na zem. Před odchodem ještě nabízí, aby se někdy u něj stavila, a pomalu odchází. Následně matka jde s dětmi domu a dává jim najíst. Počasí zvenčí panuje deštivé a náhle v odraze zrcadla můžeme vidět, jak začíná hořet stodola. I přes déšť stodola nepřestává hořet. Dále vidíme malého chlapce, který se probouzí ze spánku a matku, která si myje vlasy a nejspíš otec, ji nese teplou vodu. Pomalu se kamera vzdaluje a záběry zobrazují místnost, ve které se propadá strop kvůli silnému dešti. Poté sleduje svůj odraz v zrcadle, a připadá si hrozně staře. Další scéna je z bytu Alexeje, kdy interiér zdobí na zdi plakát Andreje Rubleva, ale jinak zdi jsou v hrozném stavu. Po telefonu vede rozhovor Alexej se svojí matkou. Ta zprvu se zajímá o Alexejevův hlas, protože mluví divně (kvůli angíně) a sděluje mu, že zemřela její bývala kolegyně z práce v tiskárně Líza, on se na ní ale nemůže nějak vzpomenout a ptá se na svého otce, kdy je opustil a že měl sen o tom, jak byl dítětem a jak neustále se cítí, jako by nevyrostl. Omlouvá se matce za neustálé hádky a chce, aby spolu dobře vycházeli. Matka zavěšuje telefon a časový děj přechází na dobu, kdy Alexej byl mladší, záběry totiž ukazují mladou Alexejevou matku, která v dešti běží do práce, aby se ujistila, zda-li neudělala chybu ve svých úpravách. Během toho

znovu je možno slyšet verše Arsenije Tarkovského. Vše je správně, a tak je na chvíli šťastna, než jí rozpláchnou poznámky kolegyně Lizy, o které mluvila v předešlé scéně. Liza vyčítá mladé matce nedostatečnou péči ani k sobě ani k dětem, a to je prý ten pravý důvod proč ji nechal manžel. Matka jde do koupelny, aby se schladila studenou sprchou.

Další scéna je debata mezi bývalou ženou Natálii a Alexejem, znovu není vidět jeho obraz, pouze je slyšet hlas. Alexej tvrdí jí jak je podobna jeho matce, proto Andrej Tarkovskij chtěl, aby tuto roli hrála jeho bývalá žena Irma Raušová. Natálii ztvárňuje Margarita Těrechovová, která hraje i mladou matku. Natalie povídá, jak jejich syn Ignát čím dál, tím víc se podobá Alexeji, a že s nikým nebude šťastný, protože ode všech jen vyžaduje pozornost a chce, aby ho všichni měli rádi. Dále Alexej navrhuje, aby Ignát zůstal s ním. Natálie svolí k jednomu týdnu, jelikož u ní doma bude probíhat rekonstrukce.

Následuje střih a poté se v televizi zobrazují záběry ze Španělska (býčí zápasy, španělská občanská válka). Obyvatele domu komentují tyto záběry a předvádí slavné býčí zápasníky a tancují flamengo. Motiv zrcadla je zobrazen v dalším záběru, kdy žena nese prasklé zrcadlo. Poté snímky se přesouvají na muže, který letí sovětským, horkovzdušným balónem.

Ignát sedí u stolu a listuje knihou, kde jsou kresby Leonarda da Vinciho, při tom na něj volá matka, která odchází z domu. Během loučení jí vypadnou věci z tašky, a tak Ignát jí s tím pomáhá. V průběhu této činnosti chlapec zažívá děj v *„Jako kdyby se to už stalo, ale nikdy před tím, jsem tu nebyl...“* Když odejde Natálie, Ignát se vrací do pokoje a rázem se tam zjeví nějaká žena (možná Marina Nikolajevnová, o které mluví, když odchází). Ona vybidne ke čtení Ignáta, a tak čte úryvek z Puškinovo dopisu Čaadajevovi historie Ruské vlasti. Po dočtení dopisu Ignát jde otevřít dveře, jelikož někdo zvonil, před dveřmi stojí jeho babička, ale on o tom neví, protože si ji nepamatuje. Ona jelikož je už starší, tak si myslí, že si spletla adresu a odchází. Žena, které předčítal Puškinovo dopis, záhadně zmizela, tak jak se objevila. Její přítomnost je v místnosti zachycena stopou po hrnečku čaje, ze kterého zbylo jen jakési kolečko z páry.

Následně Ignátovi volá otec a povídá mu, aby se choval slušně a aby si někoho k sobě pozval, také vypráví o tom, jak byl zamilovaný do jedné dívky v době války.

Děj přechází na vojenský chlapecký výcvik, zprvu má scéna lehce humorný nádech, jelikož chlapec vojenský povel vezme doslova a otočí se o 360 stupňů místo 180 jak je zvykem. Poté jeden chlapec použije atrapu granátu, po kterém se vrhne nic netušící velitel výcviku, aby ostatní děti ochránil svým tělem před výbuchem. Zde se prolínají záběry pochodujících vojáků a v pozadí můžeme slyšet verše o pohrdání smrtí a nebojácnosti před koncem života. Film pokračuje typickou ruskou zimou prolínané záběry z konce druhé světové války, kdy Rusové slavnostně vjížděli do Berlína, s výbuchem atomové bomby, čínského davu a jejich diktátora. Následuje scéna, kde otec přichází ke své bývalé ženě, aby se rozloučil s dětmi Alexejem a Marinou, kteří jsou v lese s ukradenou knihou, ve které jsou obrazy Leonarda da Vinciho. Řeší se otázka bydlení Ignáta, on sám upřednostňuje bydlení s matkou. Tyto scény jsou jakýmsi odrazem minulosti do přítomnosti. Rodiče hovoří o proměně Alexejovy matky a zároveň o podobnosti s Natálií. Současně Ignát zapaluje křoví na dvoře.

Další záběry kamery jsou barevné a v nich Alexej popisuje svůj sen (vzpomínku). V jeho vzpomínce si tajně přeje být opět malým, bez žádných povinností a starostí. Následně vidíme sekvenci snímků malého Alexeje, který se potuluje jehličnatým hájem k domku. Chlapec pátrá po své matce, ve fragmentu je zobrazen kohout, který proskakuje proskleným oknem, z čehož můžeme vyzpozorovat posloupnost času. Malý Alexej se snaží dostat do domu, ale dveře se mu nedaří otevřít. Náhle se dveře otevřou samy, z nich vychází pes a přitom odhalí postavu matky, která sbírá z podlahy brambory.

Film pokračuje barevně a zobrazuje vzpomínku Andreje Tarkovského, kdy odešli s matkou a sestrou na venkov k prarodičům. Matka s Alexejem se vydávají na cestu ke kamarádově ženě. Po příchodu zůstává chlapec sám v místnosti, kde se zahledí do zrcadla. Matka měla v úmyslu ženě prodat náušnice, ta jí poprosila o laskavost v podobě zabití kohouta, protože byla ve čtvrtém měsíci těhotenství. Matka její prosbu vyslyšela a kohouta zabila. Následovaly černobílé záběry, kde matka levituje a podobnost této scény je obsaženo v dalších Tarkovského filmech například v Solarisu a Oběti. Levitace vykazovala znak lásky mezi ženou a mužem. Kamera se opět mění v barevný obraz a zobrazuje odcházející matku s Alexejem, která si rozmyslela prodej náušnic. V pozadí můžeme slyšet verše.

Jako koloběh života, tak i film se vrací na začátek. Malý chlapec sděluje babičce, že kamna již hoří. Děj se odehrává v domě Alexejova dětství. Zrcadlově je zobra-

zena babička, která sedí na totožném místě, jako seděla Alexejeva matka na začátku filmu.

V obraze můžeme vidět schovaného Alexeje, o jehož zdravotním stavu promlouvá doktor s ženami, kde sdělují, že k zlepšení dojde poté, co změní pacient svoje myšlení, a jak je důležitá jeho psychika, svědomí a vůle po uzdravení. Na posteli, vedle něj leží mrtvý pták, kterého uchopí do dlaně a za pár okamžiků vylítne.

Závěr filmu je věnován domu, matce a otci. Otec se ptá, po jakém dítěti matka touží, jestli by upřednostnila chlapce, či dívku. Snímek Zrcadlo je nejintimnější zpořád Andreje Tarkovského. Zobrazují se zde jeho vzpomínky z dětství, režisérova minulost. Typickou složkou Zrcadla, jsou používané čtyři živly přírody země, voda, vzduch, oheň. Dále používá hudební doprovody a verše, hraje si s tóny vody (padající déšť, kapající voda) s tóny větru a dalšími. Dílo můžeme brát jako pomyslný středobod Tarkovského práce. V počtu jeho čtvrtý celovečerní film ze sedmi. Dá se říci, že v tomto filmu se střídají tři časové roviny. Jedna z dětství, kdy Alexejovi bylo pět let, druhá, kdy mu bylo dvanáct let a poslední třetí linií, kdy je v dospělosti a není ve filmu přímo zobrazen, pouze v pozadí slyšíme jeho hlas.

Na konec filmu jsou zasazeny krátké záběry matky a otce. Zde je znovu použit odraz minulosti, v přítomnosti, a kvůli tomu se nedají přesně identifikovat, jelikož je tam nastíněna podobnost rodičů Alexeje s rodiči Ignáta. Podobné znaky neurčitosti můžeme nalézt v roli postarší ženy s dětmi, která může být jak babičkou Alexeje či jeho matkou. Film není o postavě Alexeje, neboli Andreje Tarkovského, nýbrž o jeho matce, kterou ztvárňuje Margarita Těrechovová. Snímek se dá jednoduše shrnout, jako vyprávění života onoho muže. Když obrátíme pozornost na začátek filmu, kde se snaží chlapec, jemuž nemůžeme vidět do tváře, zapnout televizor, ve kterém je vyléčen koktající mladík psychoterapeutkou, který zřetelně říká „Mohu mluvit“. To může znázorňovat autorovo snahu říct svůj příběh a své vzpomínky na minulost.

Ve filmech Andreje Tarkovského téma viny a svědomí objevuje se často. Ve filmu Solaris, kde Kris Kelvin se viní ze sebevraždy své manželky, nebo v Andreji Rublevovi, kdy hlavní hrdina se trestá za svojí vinu, mlčením, a tak i zde můžeme vidět vinu před matkou a svou bývalou ženou. Podobně jako Stalker, který se viní z toho, že nedokáže finančně zabezpečit rodinu. K filmu se vyslovil i sám Andrej

Tarkovskij: „Zrcadlo je pro mě filmem příliš nestejnorodým na to, abych mohl říci, že uspokojuje můj estetický vkus“¹⁶.

Může se zdát, že film je jakousi sbírkou vzpomínek režiséra a jehož nedokonalá paměť skládá vzpomínky jako střípky zrcadla. Podle odborníku zřejmě film není jeho nejlepším, ale pro chápání celkové tvorby režiséra je jeho úloha nezbytná. Andrej Tarkovskij v tomto snímku používá své typické filmařské prvky, které používá i v ostatních jeho filmech (příroda, domov, vzpomínky na dětství). Ty podle jeho slov především ovlivnily jeho celkovou tvorbu. „...dětství ve mně zůstalo jako podstata mé tvorby. To znamená, že všechno, co způsobuje, že jsem schopen tvořit, pochází z mého dětství. Kdybych na něj zapomněl, jako tvůrce bych skončil...“¹⁷

„Ceny: Cena Sante Vincenta v Italnoleggiu (1979), Donatelův David pro nejlepší zahraniční film (Itálie, 1980)“¹⁸.

3.5 Stalker (Сталкер, 1979)

Obrázek Stalker:

Zdroj: nostalghia.cz/webs/andrej/vhsdvd/stalker.php

Hrají: Alexandr Kajdanovskij, Anatolij Solonicyn, Nikolaj Griňko, Alisa Freindlichová, Natasha Abramovová, Faime Jurno, Je. Kostin, R.

Zóna. Zakázaná oblast, která „vznikla“ vypálením vesnice kvůli údajnému pádu meteoritu. Proč údajnému? Protože se meteorit nikdy nenašel. Po anomálních jevech, začali záhadně mizet lidé, v důsledku toho, zóna byla ohraničena ostnatým drátem a střežili ji vojáci. Stalker – trestanec, člověk z nejnižší vrstvy společnosti, velmi chudý, jež ve filmu vystupuje jako jakýsi nelegální průvodce.

¹⁶ TARKOVSKIJ A. A.: Krása je symbolem pravdy: rozhovory, eseje, přednášky, korespondence, filmové scénáře a jiné texty. Příbram 2001, s. 173.

¹⁷ Tamtéž, s. 169.

¹⁸ www.nostalghia.cz/webs/andrej/filmy/zrcadlo/index.php

V úvodní scéně Stalker opouští svou manželku a dceru, aby vydělal na živobytí rodiny tím, že dostane do zóny Spisovatele a Profesora fyziky. Postavy si neříkají jménem, ale přezdívkami. První jejich setkání proběhne v místním baru. Kvůli prohibici nedají si tvrdý alkohol. Poté nasedají do auta a míří k zóně. Vyhýbají se strážní a snaží se načasovat vniknutí do této oblasti, až se otevře brána, která propouští jedoucí vlak. S nesmírnými obtížemi se dostávají do zóny, i přes palbu vojáku.

Proměna černobílého obrazu v obraz barevný. Zóna je člověkem netknuta. Stalker se zde cítí jako doma, je to hlavně vidět na tom, jak si užívá chvilkového odpočinku ve vysoké trávě. Nutno říci důvod proč se chtějí Spisovatel a Profesor se dostat do oné místnosti v zóně, kde se plní i ta nejbáznivější přání. Profesor prý chce dostat Nobelovou cenu a Spisovatele zajímá, jestli je vážně genius ve svém oboru. Na konci filmu ovšem zjišťujeme, že úmysly Vědce a Spisovatele jsou naprosto jiná. Stalker chce přesvědčit oba spolucestující, že cesta zónou je nebezpečná. Spisovatel v této fázi vystupuje velice egoisticky a nevěří mu. Po zákazu se dokonce uchýlí k přímé cestě do místností, ale něčí hlas ho zastavuje je vyděšený a vrací se zpět k ostatním.

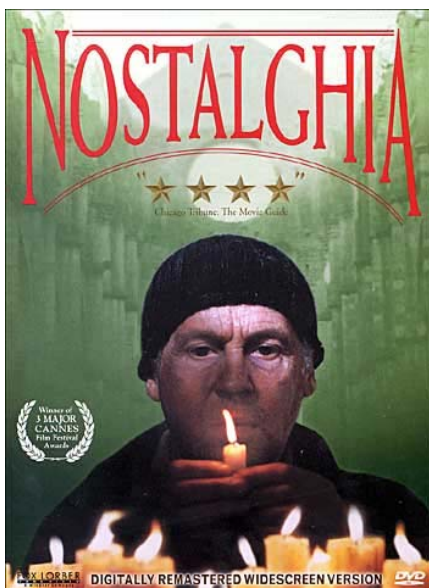
Ve filmu zjišťujeme, že Stalker měl učitele, který taky prováděl do zóny lidí. Říkalo se mu Dikobraz. Jednoho dne, když vstoupil do již zmíněné místnosti, a vyslovil přání, být bohatý. Přání se splnilo, ale ze záhadných důvodů Dikobraz se po týdnu oběsil. Dikobraz naučil Stalkera odhalovat pasti zóny pomocí připevněného obvazu na matici, kterou vždy Stalker hází do místa, kam budou následovat. Cestující zvládají všechny nástrahy zóny i tu nejnebezpečnější „mlýnek“ a dostávají se k vytoužené místnosti. Spisovatel zde odmítá vyslovit přání a Profesor, jak se ukáže, ve svém batohu celou dobu nesl bombu, aby zničil místnost. Odůvodňuje to, lidskou chamtivostí, povrchností. Ne každý totiž si přeje být bohatý, mít úspěch u žen, či mít na něco talent. Někteří si přejí měnit svět, ideologii. Stalker prosí, aby to nedělal, dojde na potyčku, ale nakonec místnost zůstává netknuta.

Všichni 3 se vrací zpátky. Manželka Stalkera vyzvedává svého muže v baru, kde se setkala prvně naše trojice. Stalker je vyčerpaný a morálně zklamaný, že lidé postrádají víru. Poslední scéna je soustředěná na dceru Stalkera Marthu, která je podle slov Profesora mutant. Sedí u stolu a recituje v duchu báseň, poté se otočí na sklenice, co jsou na stole a pomocí mysli je posune na protější okraj stolu.

Stalker byl posledním filmem Andreje Tarkovského v Sovětském svazu. Kvůli některým problémům a hlavně nespokojenosti Tarkovského se film několikrát přetáčel. Rozpočet na natáčení byl překročen a to o dost velkou částku. V některých zdrojích se uvádí až o 300 000 rublu. Podle mého názoru a nejen podle něj, snímek Stalker je jedinečný a to jak vynikající kamerou, perfektním stříhem a obzvlášť úchvatným prostředím. Zóna je silně filosofické podobenství o entropii, fungování složitých systémů, nefunkčnosti světa a jeho zdánlivého obrazu vznikajícího při cestě, cestě jako obrazu života. Postapokalyptické vize a hlavně naprosto vizionářský film, který svým způsobem předpověděl Černobyl, několik let před jeho onou katastrofou.

„*Ceny: Cena francouzské kritiky, Zvláštní cena a Cena ekumenické poroty na MFF v Cannes (1980), Cena Luchina Viscontiho (1980), Cena FIPRESCI na II. MFF vědeckofantastických filmů v Madridu (1980), Prémie filmové kritiky na I. MFF v Terstu (1980), Zvláštní cena poroty (Special Motion) na MFF v Portu (Fantasporto, 1983), nominace na Cenu International Film Fantasy na MFF v Portu (Fantasporto, 1983)*“¹⁹.

3.6 Nostalgie (Ностальгия, 1983)

Obrázek Nostalgie

Zdroj:<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/2/2a/Nostalghia.jpg>

Hrají: Oleg Jankovskij, Erland Josephson, Domiziana Giordano, Patrizia Terreno, Milena Vukotičová, Maria Cumani Quasimodo, Delia Boccardo...

V brzkých ranních hodinách se v mlze zjevuje automobil, který náhle zastavuje před jakýmsi kamennými stavbami. Z auta vystupuje muž, hlavní hrdina ruský spisovatel Andrej Gorčakov. Hlavního hrdinu ztvárnil Oleg Jankovskij, který hrál otce ve filmu Zrcadlo. Spolu s ním přijíždí italská průvodkyně Eugenie. Účelem jejich příjezdu

¹⁹ www.nostalghia.cz/webs/andrej/filmy/stalker/index.php

byla návštěva blízkého kostela, ale jelikož hlavní hrdina je mrzutý, tak se dovnitř nevydá.

V prostorách kostela se modlí několik žen a jejich modlitby jsou směřované k Bohu, aby jim pomohl otěhotnět. Kvůli obdobnému přání si Eugenie nepoklekne. Poté v síni proběhne liturgický průvod s Pannou Marií. Během modlitby jedna žena odkryje plášť, ze kterého vyletí spousta malých, černých ptáčat. Na podlahu místností a na hořící svíčky dopadají ptačí peří.

V další scéně Andrej debatuje s Eugenií o umění. Hlavní hrdinka totiž čte poezii otce režiséra Arsenije Tarkovského. Andrej tvrdí, že umění se nedá převést, a tak nabádá Eugenií vyhodit knihu, ona mu oponuje v tom, že poezie se třeba nedá převést, ale umění ano. Jak by se totiž ostatní dozvěděli o Puškinovi, Dostojevském a dalších známých ruských spisovatelích, nebo jak by se dozvěděli něco o Rusku. Andrej říká, že k tomu aby ostatní pochopili podstatu Ruska, je třeba zrušit hranice. Nakonec se odhalí pravý důvod cesty do Itálie spisovatele. Andrej se snaží napsat knihu o ruském vyhoštěnci Sosnovském z 18. století. Sosnovskij byl hudebník, vyhnanec, který se chtěl vrátit do rodné vlasti natolik, že když tajně se dostal na rodné území, spáchal sebevraždu.

V dalším záběru poté co se ubytují s Eugenií, Andrej si představuje krásnou ženu, která stojí u domu a vedle ní pobíhají malé děti. Následně je vzrušen klepáním a vydávají se s Eugenií k lázním sv. Kateřiny. Zde se seznámí se zvláštním mužem Doménicem, který chtěl zachránit svou rodinu před koncem světa tím, že je zavřel na sedm let doma. Andrej se vidí v šíleném Doménicovi, protože také i on chtěl ochránit svou rodinu. Následně v další scéně, Eugenie se pohádá s Andrejem, a tak on zůstává spolu s Doménicem a diskutují spolu o potřebě zachránit svět před jistou záhubou. Podivín vidí spásu světa v tom přejít lázeň se svíčkou, aniž by mu zhasla. Okolí mu to nikdy neumožnilo. Vybídne Andreje k uskutečnění jeho vize, protože má namířeno do Říma. On ale není přesvědčen o tom, že k záchraně světa stačí pouze tento čin. Poté se vrací do hotelu, kde se setkává s pobouřenou Eugenií, která mu vytýká jeho přetvářku. Po hádce mu sdělí, svoje plány na odjezd do Říma. V dalších záběrech Andrej je v neznámé zatopené budově, kde opilý hovoří s malou dívkou Angelou. Náhle usíná a vedle něj v plamenech hoří sbírka veršů režisérova otce Arsenije Tarkovského. Černobílé záběry se mění v barevný obraz. Zde se potácí ulicí a nachází starou skříň se zrcadlem, obraz, kterého zobrazuje tvář Doménica.

Možné další spojení s jiným režisérovým filmem Zrcadlo. Andrej se chystá odjet na letiště, ale v tom mu volá Eugenie, která je v Římě a povídá mu o Doménicovi, jenž promlouvá k bláznům na demonstraci a ptá se na jeho slib vůči němu. A tak se Andrej vypravuje zpět do lázní sv. Kateřiny a chystá se k naplnění slibu, jež dal Doménicovi a snaží se přejít bazén s hořící svíčkou, avšak se mu to napoprvé nedaří (zhasla mu svíčka), proto se vrací zpět a zkouší to znovu. Ani na podruhé se mu to nepodaří. Až na třetí pokus, kdy je fyzicky vyčerpaný to zvládne a upadá do bezvědomí. Ve stejnou chvíli Doménico dokončil svůj projev a spáchá sebevraždu v podobě upálení. V pozadí hraje Beethovenova Óda na radost. Obraz se zde mění znovu v černobílý, což představuje vizi, kde Andrej sedí se psem u dřevěného domu, jež je zasazena do interiéru nezastřešeného gotického chrámu, kde začíná sněžit.

„Ceny: Velká cena za režii ex aequo (s Penězi Roberta Bressona), Cena Ekumenické poroty, Cena FIPRESCI a nominace na Zlatou palmu na MFF v Cannes (1983).“²⁰

3.7 Oběť (Жертвопринашение, 1986)

Obrázek Oběť

Zdroj:http://www.smolgazeta.ru/uploads/posts/2010-11/1290031653_kadr-2.jpg

Hrají: Erland Josephson, Susan Fleetwoodová, Valerie Mairesseová, Allan Edwall, Gudrún Gisladóttirová, Tommy Kjellqvist, Sven Wollter...

Filmové drama ze Švédska, které je věnováno synovi Andreji

Tarkovskému. Ještě před natočením svého posledního filmu musel projít lékařskou kontrolu, aby mohl dostat

smlouvu na natáčení, jelikož měl skvělé výsledky, tak ho doktoři neposlali na rentgen, kdyby ho poslali, tak by zjistili plicní rakovinu a tento snímek by se nenatočil. To se nestalo a vznikl tak v roce 1986 film o starém univerzitním profesorovi, divadelním herci, religionistovi, který přináší oběť, aby se zbavil strachu z možné války.

²⁰ www.nostalghia.cz/webs/andrej/filmy/nostalgie/index.php

V úvodní scéně hlavní hrdina Alexandr zasazuje uschlý strom se svým malým synem. Během této činnosti vypráví, jak by se svět změnil, kdybychom nějakou činnost pravidelně dělali, a proto když se bude zalévat tento strom, tak i on časem rozkvete. Při následujícím monologu sděluje své pochyby o lidstvu, které preferuje materiální hodnoty před morálními a jak našli dům, kde se narodil chlapec, a jak ho moc milují.

Následující scéna je natočena v domě, kdy je Alexandr v kruhu svých nejbližších a vzpomínají na minulost, kdy hlavní hrdina byl divadelním hercem. Poté přijíždí listonoš Otto s dárkem (originální mapa Evropy ze 17. století.) pro Alexandra. Listonoš vypráví záhadné příběhy, které jsou těžko uvěřitelné, ale Otto tvrdí, že má důkazy.

- Hosté sedí u stolu a sledují televizi, kde hlásí, aby všichni zachovali klid, protože hrozí válka. Následně manželka Adelaida dělá pravý opak, její hysterický záchvat ze strachu zastaví až uklidňující injekce. Tento proces podstoupí i služebna Julie.

Modlíci se Alexandr prosí Boha, aby všechno bylo, tak jako ráno, tak jako kdysi. Říká, že klidně zapálí svůj dům, zřekne se syna, rodiny jen aby se zbavil toho hrozného strachu. Pomalu usíná, zbudí ho až klepání Otta, který přichází se zprávou, jak lze zachránit svět. Nabádá Alexandra, aby šel ke služce Marii a pomiloval se s ní kvůli záchraně světa. Podle Ottovo vyprávění Marie je vědma, ale Alexandr jemu nevěří. Nakonec tajně vyráží na cestu, po přijetí prosí Marii, aby je zachránila. Nahá, drží ho v objetí a utěšuje. Jak i v Tarkovského filmu Zrcadlo, je tu scéna s levitujícími postavami. Znenadání se Alexandr probouzí a netuší, jestli to nebyl jenom sen. Pamatuje si slib, který dal Bohu, a tak když všichni odešli na procházku, zapaluje dům. Zajímavostí je, že když se točila tato scéna tak na první pokus nevyšla, protože kamery přestaly fungovat, a tak dům, který shořel, se musel znovu postavit, a až poté se natočila tato scéna. Po návratu hlavní hrdinové zjišťují, co se stalo a po zpacifikování Alexandra, odváží ho sanitka. Dům se celý hroutí. Syn Alexandra se stará o suchý strom, který spolu s otcem zasazovali. Za celý film nakonec promluví „ Na začátku bylo slovo. Proč tati?“ Konec.

„Ceny: Velká cena poroty, Zvláštní cena poroty, Cena FIPRESCI MFF, Cena Ekumenické poroty a cena za nejlepší výtvarné ztvárnění (Sven Nykvist) na MFF

v Cannes (1986), Hlavní cena ex aequo (s filmem Mona Lisa Neila Jordana) a Cena za nejlepší kameru (Sven Nykvist) na MFF ve Valladolidu (1986), Zlatý Skarabeus za nejlepší film natočený ve Švédsku a Zlatý Skarabeus pro nejlepšího herce (Erland Josephson) v roce 1986, Britská filmová cena (BAFTA) za nejlepší zahraniční film (1988), Donatellův David: Zlatá medaile (1988.)²¹

²¹ <http://www.nostalghia.cz/webs/andrej/filmy/obet/index.php>

4. Závěr

Kultovní režisér světové kinematografie. 29. prosince 1986 ve věku 54 let umřel na rakovinu, kterou trpěl od roku 1985. Obrazy jsou plné vzpomínek z dětství. O politice nemluvil, jen nadával na vedení Goskina. Ukázal ve svých 7 brilantních filmech znetvoření lidské moci orgány, zejména totalitním režimem.

Nikdy neslevil ze svých požadavků. Žil v chudobě, celý život byl zadlužen, ale ne z důvodu rozhazovačnosti. Andrej Tarkovskij je značně mnohovrstevnatý, je toho mnoho, co by se dalo o něm napsat. Asi hlavně to, že všechny jeho filmy jsou vlastně o víře v Boha.

Byl to velice sebevědomý člověk. Jeho sebevědomí potvrzují i jeho slova „Úroveň režie ve světě je natolik nízká, že dostat se nad ní nedá žádnou práci.“ Nepřímo tím naznačuje, že pro něj překročení úrovně režie bude naprostou hračkou.

Cílem mé bakalářské práce bylo přiblížení osoby tohoto režiséra českému diváku. Myslím, že po pozorném prozkoumání této práce, čtenáři se toto určitě podaří. V bakalářské práci jsou totiž zachyceny stěžejní momenty ze života, tvorba uvedeného filmového tvůrce a jsou zde podrobně zmíněny jeho sedm celovečerních filmů, které patří k těm nejlepším, co nám může Sovětská či světová kinematografie nabídnout.

Samozřejmě součástí bakalářské práce jsou i obrazové přílohy, fotografie, tabulky, které přehledně znázorňují režisérovou tvorbu a dokonce i hereckou.

Na tomto místě si dovoluji parafrázovat slova Andreje Tarkovského o tom, že celý život jeho trápila otázka: co je to umění? Je to něco od Boha nebo od ďábla? Je to něco z lidské síly nebo slabosti? S touto otázkou bude zápasit ne jeden umělec, nejedna generace, jestliže nezničíme sebe nebo naši planetu. I přesto Tarkovskij dospěl k závěru, že umění je přiznání, něco na způsob vyznání lásky, něco, co odráží smysl života – lásku a oběť.

Téma bakalářské práce je velice rozsáhle a náročné na zpracování. Vyslovila se i Paola Volkovová, když prohlásila, že psát nebo sestavovat knihy o Andreji Tarkovském je nevděčná a těžká práce. Je to tím, že i on stejně jako každý genius je

lepší, než to co o něm můžeme napsat či říct. Všechno co píšeme nebo říkáme, stejně úplně nevystihne kvality Andreje Tarkovského.

5. Резюме

Культовый режиссер мирового кино. 29 декабря 1986 года в возрасте 54 лет он умер от рака, который его пожирал с 1985 года. Картины насыщены воспоминаниями из детства. Он о политике не говорил только ругал чинуш из Госкино. Он показал в 7 своих гениальных фильмах уродующая человека сила власти, прежде всего тоталитарной власти. Он никогда не пошел на компромисс в своих требованиях. Он жил в бедности, всю свою жизнь был в долгах, но не из-за растончительности. Андрей Тарковский очень многослойный, есть очень много что бы мы могли о нем написать. Я думаю, в основном, что все его фильмы на самом деле о вере в Бога.

Это был очень уверенный в себе человек. Его уверенность подтверждается его словами «Уровень режиссуры в мире настолько низок, что подняться над ним не составит никакого труда.» Косвенно этим намикает, что для него несостоит никаких проблем превысить этот уровень.

Целью моей бакалаврской работы было приблизить лицо этого режиссера чешскому зрителю. Я думаю, что после тщательного рассмотрения этой работы, читателю это обязательно удастся. В бакалаврской работе изображены поворотные моменты жизни, творчество указанного фильмого режиссера и подробно обсуждены его семь полнометражных фильмов, которые являются одними из лучших, что нам может советская или мировая кинематография предложить.

Естественно в бакалаврской работе находятся иллюстарции, фотографии, таблицы, которые ясно показывают режиссерово творчество и даже актерские роли.

«Всю жизнь его мучил вопрос: что такое искусство? От Бога оно или от дьявола? От силы человеческой или от слабости? Над этим вопросом будет биться не один художник, не одно поколение, если мы не уничтожим себя и свою планету. И все же Тарковский приходил к выводу, что искусство – это «признание... нечто вроде объяснения в любви...», то, что отражает «смысл жизни - любовь и жертву.»²²

²² Лейла, А. Г.: Андрей Тарковский: Собираетль снов. Москва 2009, с. 510.

Эта тема очень обширна и требует интенсивной обработки, как указала Паола Волкова: «Писать или составлять книги об Андрее Тарковском – труд неблагодарный и тяжелый. Объясняется это тем, что, во-первых, как всякий гений, он больше того, что вы можете написать и уж тем более вспомнить о нем. Все, что вы пишете или говорите, не больше вас, но не вровень с Тарковским.»²³

²³ Волкова, П.: Андрей Тарковский: Ностальгия. Москва 2008, с. 5.

Bibliografie

Knižní zdroje (řazeno abecedně)

- Анцыферов, М. Ю. : «Гамлет» Андрея Тарковского. Москва 2012.
- Aneddaová, A.: Tři Rusové. Osip Mandelštam, Anna Achmatovová, Andrej Tarkovskij. Řím 1994.
- Антипенко, А. И.: Андрей Тарковский в объективе Александра Антипенко. Москва 2006.
- Baugh, L.: Zobrazení Božského. Ježíš a postava Krista ve filmu. Kansas city 1997.
- Bird, R.: Andrej Rublev. London 2004.
- Bird, R.: Andrej Tarkovskij. Prvky filmu. London 2008.
- Blažejovský, J.: Spiritualita ve filmu. Brno 2007.
- Болдырев, Н. Ф.: Сталкер, или Труды и дни Андрея Тарковского. Москва 2006.
- Boldyrev, N. F.: Oběť Andreje Tarkovského. Moskva 2004.
- Gauthier, G.: Andrej Tarkovskij. Paříž 1988.
- Глазунов, И. С.: Наша культура это традиция. Москва 1991.
- Gordon, A. G.: Žízeň neuhášejší. Moskva 2007.
- Gordon, A. G.: Vzpomínky na Andreje Tarkovského. Moskva 2001.
- Goulding, D. J.: Pět filmařů. Tarkovskij, Forman, Polański, Szabo, Makavejev. Indiana 1994.
- Jansen, P. W.: Andrej Tarkovskij. Mnichov 1987.
- Jevlampijev, I. I.: Umělecká filozofie Andreje Tarkovského. Petrohrad 2001.
- Kazin, A. L.: Filosofie umění ruské a evropské duchovní tradice. Petrohrad 2000.
- Кончаловский, А. С.: Низкие истины. Москва 1998.
- Кончаловский, А. С.: Возвыщающий обман. Москва 1999.
- Kovács, B. A., Szilagyí, Á.: Světy Andreje Tarkovského. Lausanne 1987.
- Kovács, B. A., Szilagyí, Á.: Tarkovskij. Ruský film Stalker. Budapešť 1997.
- Le Fanu, M.: Filmy Andreje Tarkovského. London 1987.
- Лейла, А. Г.: Андрей Тарковский: Собиратель снов. Москва 2009.
- Ludmila, U.: Bakalářská práce: Autorská estetika Andreje Tarkovského s přihlédnutím k filmu Zrcadlo. Brno 2010.
- Огородникова, Т. А.: Мир и фильмы Андрея Тарковского. Москва 1991.

- Pedikoneová, P., Lavrin. A. A.: Tarkovští. Otec a syn v zrcadle osudu. Moskva 2008.
- Tarkovsky, A. A.: Sculpting in Time. Austin 1986.
- Tarkovskij, A. A.: Archivy, dokumenty, vzpomínky. Moskva 2002.
- Tarkovskij, A. A.: Deník 1970-1986. Brno 1997.
- Turovskaja, M.: 7 ½ ili filmy Andreia Tarkovskogo. Moskva 1991.
- Turovskaya, M.: Tarkovsky: Cinema as Poetry. London-Boston 1984.
- Волкова, П.: Андрей Тарковский: Ностальгия. Москва 2008.

Internetové zdroje (řazeno abecedně)

- <http://andreitarkovski.org>
- <http://csfd.cz/>
- <http://fdb.cz>
- <http://forum.tarkovsky.su/>
- <http://imdb.com>
- <http://kino-stalker.ru/>
- <http://kinopoisk.ru>
- <http://nostalghia.cz/webs/andrej>
- <http://nostalghia.com>
- <http://ru-tarkovsky.livejournal.com/>
- <http://sgustok.org/art/andrej-tarkovskij-svetopis>
- <http://tarkovszkij.hu>
- <http://tarkovsky.su/>
- <http://tarkovsky.net.ru/>
- <http://youtube.com>

Dokumentární přílohy

Seznam dokumentárních příloh

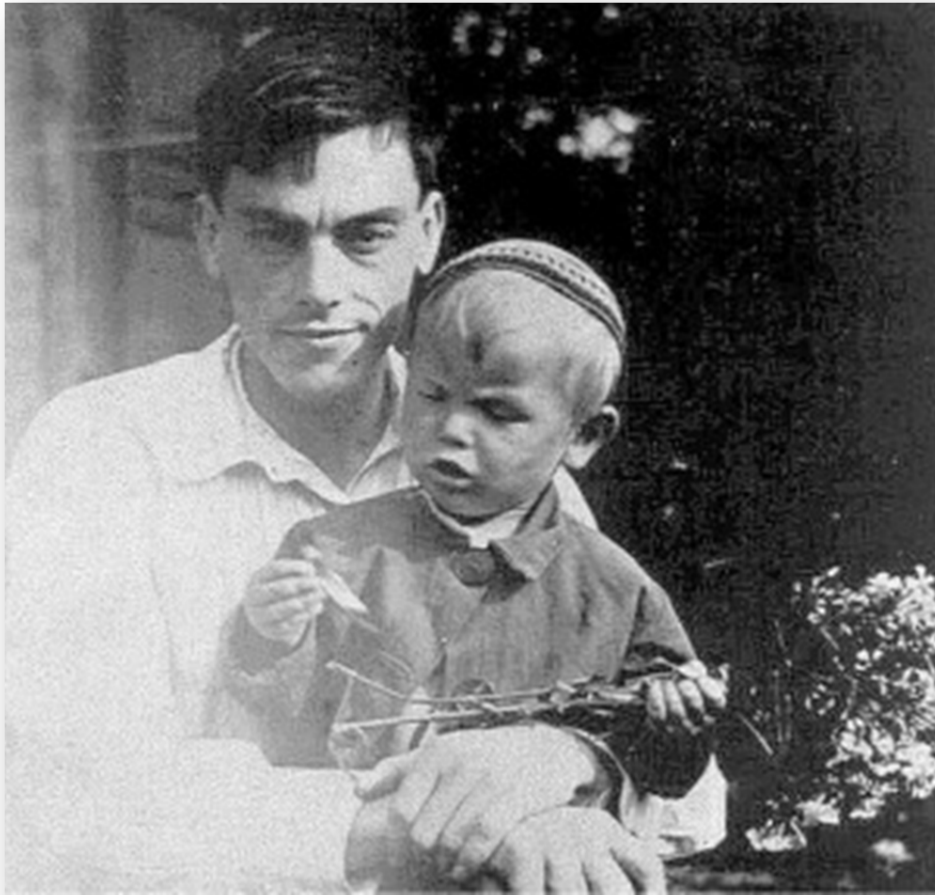
1. Úvodní fotografie Andreje Tarkovského - Zdroj:
<http://lichnosti.net/photos/2623/12904460141.jpg>
2. Obr. č. 1. - Andrej Tarkovskij se sestrou Marinou (Zavražije)
3. Obr. č. 2. - Andrej Tarkovskij s otcem
4. Obr. č. 3. - Hrob Andreje Tarkovského
5. Tab. č. 1 - Seznam filmu, kde hrál Andrej Tarkovskij

2. Obr. č. 1 – Andrej Tarkovskij se sestrou Marinou (Zavražije)

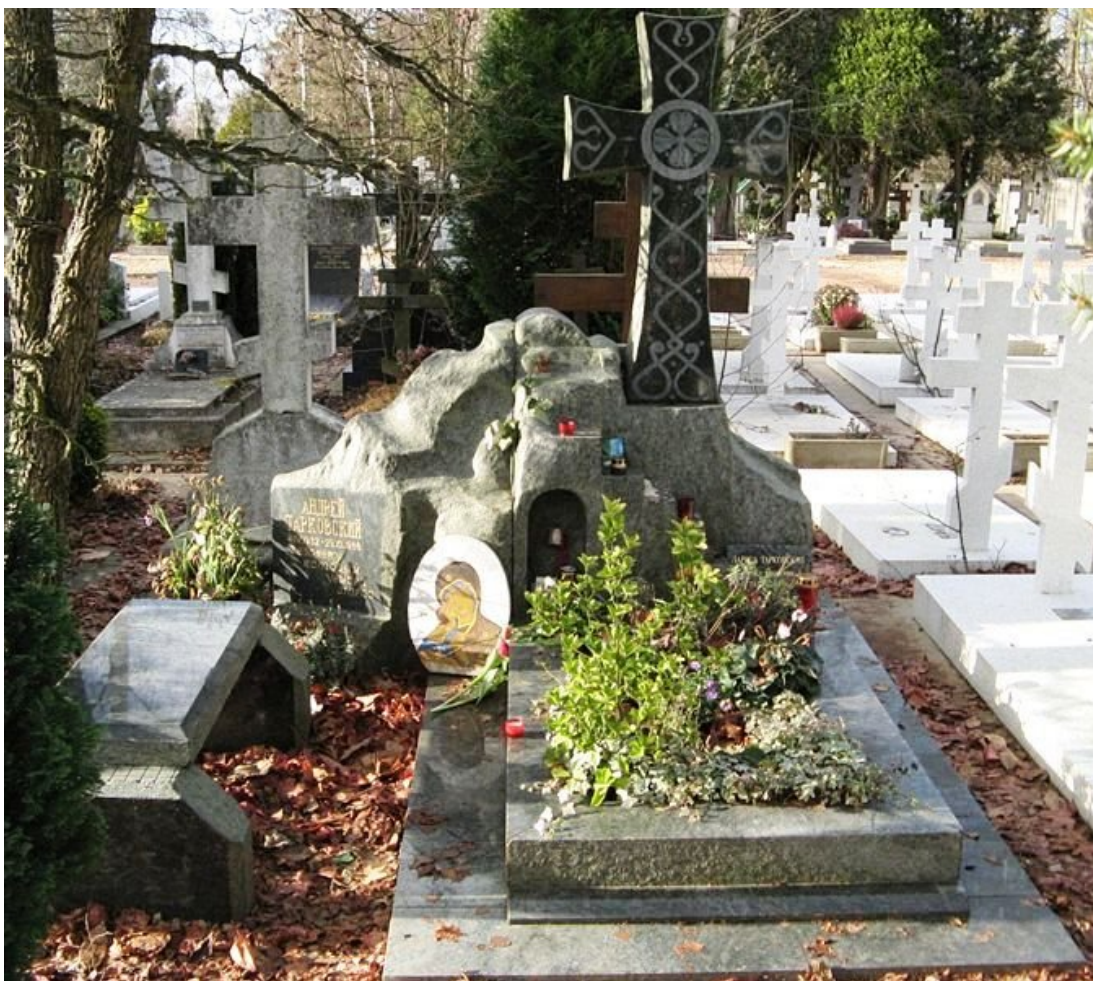
Zdroj: <http://www.likebook.ru/store/pictures/212/212733/7.jpg>

3. Obr. č. 2 – Andrej Tarkovskij s otcem

Zdroj: <http://kino-stalker.ru/2010/01/19/andrej-tarkovskij-biografiya/>

4. Obr. č. 3 – Hrob Andreje Tarkovského

Zdroj: http://www.unique-travel.ru/France/i/paris/ruskiy_paris_3.jpg

5. Tab. č. 1 - Seznam filmu, kde hrál Andrej Tarkovskij

Název filmu	Role	Rok
Zabijáci	2. klient	1956
Dnes se nikám nejede	Voják	1958
Mně 20let		1964
Sergei Lazo	Bočkarev, bílý důstojník	1967

Zdroj: vlastní zpracování